

Els cèrcols (I)

(ALDC, V, 980. Els cèrcols)

En aquest mapa, referent als ‘cèrcols de la bóta’, representem només els resultats de la ĭ del llat. cl. (> E del llat. vg.), present en el mot CĪRCULU ‘cercle, objecte en forma de cercle’, der. dim. de CĪRCUS, que primer significava ‘cercle’ i després es va concretar en ‘cerc’. Per tant, centrem la nostra anàlisi sobre el tractament del timbre de la E tancada del llat. vg., prescindint de les diverses var. formals (*cercle*, *cescle*, *ceclle*, etc.), que, juntament amb altres lexemes (*corbes*, *arcs*, etc.), seran objecte d’estudi al mapa 605. L’esmentada E tancada del llat. vg. de CĪRCULU presenta una evolució semblant a la de la E de PĪRA < p[ɛ]ra (cat. central), p[e]ra (cat. occ.), p[ɛ]ra (ross.), pel que fa al cat. peninsular, però no pel que fa al cat. balearic, on tenim c[e]rcol i no *c[ə]rcol, que esperàriem, com p[ə]ra (veg. PALDC, II, mapa 106); un cas paral·lel al de ll[e]ngua (< LĪNGUA) (cf. ALDC, I, mapa 59) i esquella (< *SKĪLLA) (cf. ALDC, VI, mapa 1280), que en el cat. insular no es realitzen *ll[ə]ngua i *esqu[ə]lla, respectivament. Així com aquests casos de [e] poden explicar-se per la pressió de la

palatal adjunta, no es dona aquest context en el cas de c[e]rcol. Seria massa audaç pensar en el manteniment d’una [e] herència dels mossàrabs, que, almenys a les Balears, sembla que brillaven per la seva absència. Encara tenim una altra possibilitat: c[e]rcol hauria estat general a tot el domini (en qualitat de semicultisme) i el cat. or. hauria obert la vocal tònica en [ɛ] per la presència d’una [u] següent, c[e]rc[u]l, com en el cas de trèm[u]l, terratrèm[u]l, rèm[u]l (amb semblants casos d’obertura de /o/ quan segueix un context amb -i àtona: mod[e]st/mod[ɛ]stia, etc.; cf. Mascaró, 1984).

De tota manera, des d’un punt de vista geogràfic, es manifesta una vegada més l’articulació del català en dos grans blocs, l’occidental i l’oriental, tenint en compte que el cat. sept. històricament va participar de la /ɛ/ i després va neutralitzar l’oposició amb /e/ passant a una [ɛ] mitjana.

Cèrcol (de la bóta) és l’única forma normativa acceptada des del DG₁, 1932; *cercle* ho és, però amb altres accepcions.

